

REFLEKSIV HODISALAR TIPOLOGIYASI

Ischanov Eldorbek G‘ulomdjanovich

Gurlan tumani 5-maktab psixologi

ischanoveldorbek@gmail.com

Biz ishlab chiqayotgan g'oya sub'ektning ongi, faoliyati, muloqoti mazmunini qayta ko'rib chiqish usullari sifatida aks ettirishning 4 turi haqida bizga amaliyotning turli sohalari bilan bog'liq psixologik muammolarni tahlil qilish vositalarini konstruktiv ravishda ishlab chiqishga imkon beradi. Shu munosabat bilan, ilmiy-texnikaviy inqilob sharoitida ijodkorlikning xususiyatlarini tobora ochib beradigan operativ fikrlash tahlili kabi misolga murojaat qilaylik.

Operatsion faoliyatning murakkablashishi, nafaqat uning individual, balki jamoaviy shakllarining rivojlanishi bilan bog'liq holda, operatoridan qarorlar qabul qilish stereotiplarini qayta qurishni talab qiladigan nostandart, favqulodda vaziyatlar ehtimoli, ya'ni aslida ijodiy fikrlashni amalga oshirish, ortadi. Ijodiy jarayon sifatida qaror qabul qilishni ta'minlovchi mexanizm operativ faoliyatni qayta ko'rib chiqish va qayta tashkil etishdir. Har xil favqulodda vaziyatlar, qaror qabul qilishda operatorning aks ettirish yo'nalishi va mazmunining o'ziga xosligini belgilash, aks ettirish turlarini o'zi belgilaydi.

Shunday qilib, agar favqulodda vaziyatda boshqaruv ob'ektining majoziy-kontseptual modeli va u to'g'risida yangi olingan ma'lumotlar o'rtasida ziddiyat yuzaga kelsa, operator intellektual aks ettirishni amalga oshirishi kerak bo'ladi. Ushbu turdagi funktsiya ob'ektning asl obrazli-kontseptual modelini qayta ko'rib chiqish va u haqidagi yangi ma'lumotlar asosida yanada adekvatli modelga aylantirishdir. Favqulodda vaziyatda operatorga berilgan ko'rsatmalar, uni shaxsiy amalga oshirishning aniq, tartibga solingan usullari (masalan, ushbu ko'rsatmalarning oddiy ijrochisi sifatida) va vaziyatning haqiqiy talablari o'rtasidagi qarama-qarshilik bilan bog'liq bo'lgan vaziyatda. har qanday ko'rsatmadan faqat qisman chetga chiqish uchun, lekin uni etarli emas deb to'liq rad etish uchun, qaror operator tomonidan shaxsiy fikrlash asosida qabul qilinadi. Ushbu turdagi funktsiya operatorning o'zini o'zi belgilashida va berilgan ko'rsatmadan chetga chiqish va uning etishmovchiligini favqulodda vaziyatning xususiyatlarini hisobga olgan holda yangi o'z-o'zini ko'rsatma bilan qoplash uchun shaxsiy huquqini asoslashdan iborat. Agar qo'shma operatsion faoliyatning boshqa predmeti haqidagi g'oyalar va yangi ochilgan

individual psixologik xususiyatlar o'rtasida ziddiyat yuzaga kelsa (sa'y-harakatlarni muvaffaqiyatli muvofiqlashtirish uchun zarur bo'lgan narsani hisobga olgan holda), qaror kommunikativ fikrlash bilan shartlangan bo'lishi kerak. Uning vazifasi boshqa mavzu haqidagi g'oyalarni ma'lum bir vaziyat uchun mosroq qilib o'zgartirishdir. Boshqa hollarda, qarama-qarshiliklar operatorlarning jamoaviy o'zaro hamkorligini tashkil etishning allaqachon o'rnatilgan me'yorlari ularni o'zgartirishni, ya'ni operativ faoliyat ishtirokchilari o'rtasidagi hamkorlikning o'ziga xos usullarini qayta tashkil etishni talab qiladigan shartlar bilan to'qnashganda yuzaga keladi. Qaror qabul qilish jarayonida ushbu turdagi qarama-qarshiliklarni bartaraf etish kooperativ tipdagi aks ettirish asosida sodir bo'ladi. Uning vazifasi jamoaviy faoliyatni qayta ko'rib chiqish va qayta tashkil etishdir.

Shu bilan birga, favqulodda vaziyatlarda tezkor faoliyatni muhandislik va psixologik qo'llab-quvvatlash vositalarini ishlab chiqishda, shuningdek, aks ettirishning ikkita shakli o'rtasidagi farqni hisobga olish kerak: jamoaviy va individual. Kollektiv operatsion faoliyatda odatda aks ettirishning barcha turlarini bir vaqtning o'zida (va salbiy holatda, sinkretik, rivojlanmagan) amalga oshirish sodir bo'ladi. Shaxsiy operativ faoliyatda, aksincha, ular ketma-ket rivojlanadi, bu salbiy holatda aks ettirish turlarini to'liq avtonomlashtirishga olib keladi, ya'ni operativ faoliyatning yaxlitligini parchalanishiga olib keladi. operator uchun stressli holat. Shunday qilib, ko'rib chiqilayotgan turlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda va tahlil qilib,

Shunga o'xshab, aks ettirishning 4 turini ajratib ko'rsatishni boshqa amaliyot sohalariga, masalan, pedagogik amaliyotga nisbatan ko'rsatish mumkin. Ta'lim va aqliy tarbiya jarayonini takomillashtirish uchun, shuningdek, aql yoki zukkolik uchun vazifalardan foydalanish bilan bog'liq ijodiy fikrlashni rivojlantirishda turli vaziyatlarda aks ettirishning ushbu turlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish kerak. Shunday qilib, agar talaba muammoni individual ravishda hal qilsa, masalan, uy vazifasini tayyorlashda, muvaffaqiyatli fikrlash jarayonini amalga oshirish uchun intellektual fikrlash etarli bo'lishi mumkin. Vazifa referent shaxs ishtirokida (ya'ni o'qituvchi yoki testni o'tkazayotganda undan muvaffaqiyatli o'tgan talaba) hal bo'lganda, lekin u bilan haqiqiy muloqot va o'zaro ta'sir holda, yechim topishda yordam ko'rsatishda, u holda fikrlash jarayonida intellektual aks ettirishdan tashqari, shaxsiy aks ettirish ham ishtirok etadi. Agar yechim izlash boshqa o'quvchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot jarayonida amalga oshirilsa u holda kommunikativ fikrlash ham kiradi. Agar bu jarayon o'qituvchi tomonidan tashkil etilgan bo'lsa (muammo yoki o'yin o'rganish holatlarida), u holda aks

**“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC
INNOVATIVE RESEARCH”**

Volume 02. Issue 07. July 2025

ettirishning intellektual, shaxsiy, kommunikativ turlaridan tashqari, hamkorlikda aks ettirish ham amalga oshiriladi.

Ushbu vaziyatlarda aks ettirish turlarini aniqlash talabalar tomonidan amalga oshiriladigan refleksiv jarayonlarga qarab pedagogik faoliyatning murakkablik darajalarini aniqlash imkonini beradi. Shunday qilib, birinchi holda, o'qituvchining faoliyati minimal darajadagi murakkablik bilan tavsiflanadi, chunki u faqat bir turdagi refleksli jarayonlarning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishi kerak, ikkinchisida esa, aksincha. maksimal darajada. Shunday qilib, bu barcha vaziyatlarda o'quvchilarning ijodiy tafakkurini va aqliy mehnat madaniyatini rivojlantirish uchun ushbu turdagi aks ettirishning har qanday turini yo'naltirilgan faollashtirish uchun ham, ularning barchasini bir vaqtning o'zida rivojlantirish uchun psixologik va pedagogik vositalarni ishlab chiqish kerak. ularning o'zaro ta'sirini optimallashtirish uchun ..

Shu bilan birga, shuni hisobga olish kerakki, aks ettirishning bir nechta turlarining bir vaqtning o'zida ochilishi natijasida, ya'ni ularning o'zaro ta'sirida faqat bitta turdagi aks ettirish funksiyalariga qaraganda sifat jihatidan farq qiladigan va murakkabroq ruhiy neoplazmalar paydo bo'ladi. Shunday qilib, o'zaro ta'sirlashganda, masalan, shaxsiy va kommunikativ (yoki "shaxslararo", N. I. Gutkina va boshqa bir qator tadqiqotchilar buni ta'kidlaganidek) aks ettirish, o'smirlik davriga xos bo'lgan "refleksiv kutishlar", ya'ni o'smirlik davriga xos bo'lgan neoplazmalar, ya'ni. aks ettirish predmeti boshqa odamlar tomonidan idrok etiladi . Shaxsiy va intellektual aks ettirishning o'zaro ta'sirining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish misoli ijodiy muammolarni individual hal qilishda fikrlashni rivojlantirish bo'yicha bizning tadqiqotimizdir. Bu erda psixologik va pedagogik ta'sirlar sub'ektning eksperimentator bilan dialogik o'zaro ta'siri kontekstida amalga oshirilgan va birinchi navbatda talabada ko'rsatilgan ikki turdagi aks ettirishni rivojlantirishga qaratilgan. Bundan tashqari, E. R. Novikova bilan birgalikda biz individual ijodiy fikrlashning samaradorligi yosh xususiyatlariga va ushbu ikki turdagi aks ettirishning rivojlanishiga bog'liqligini aniqladik

Shunday qilib, psixologik muammolarni tahlil qilish va aks ettirishni o'rganish ularda 4 ta asosiy yo'nalishni aniqladi, ularning har biri aks ettirish kabi psixologik voqelikning har qanday turiga e'tibor qaratadi. Shu bilan birga, pedagogik va muhandislik psixologiyasi amaliyotidan muammoli konfliktli vaziyatlarda insonning ijodiy qobiliyatlarini faollashtirish va rivojlantirish bilan bog'liq ko'rib chiqilgan misollar bir jarayonda aks ettirishning barcha to'rt turini o'rganish uchun maxsus usullarni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi. o'ziga xos ruhiy shakllanishlar sifatida ularning faol o'zaro

ta'siri. Bunday usullarni ishlab chiqish, bizning fikrimizcha, zamonaviy ilmiy-texnikaviy inqilob sharoitida psixologik bilimlarni rivojlantirishning muhim istiqboli, amaliyotning turli sohalarida samaradorligi, uni faollashtirish rezervi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Deeva, HA Inqirozni boshdan kechirish va qiymat-semantik sohani o'zgartirishning reflektiv mexanizmlari: dis. ... qand. psixolog. Fanlar / HA Deeva. - Perm, 2005 yil.
2. Deeva, HA Shaxsiy afsonaning reflektiv dizayni. Miflar makonidagi odam: mintaqalararo konferentsiya materiallari, Omsk: OmGPU nashriyoti, 2004. - S.41-46.
3. Wild, L.G. Insonning funktsional holatini ruhiy o'zini o'zi boshqarish: tizimli-faol yondashuv / L.G. Yovvoyi. - M.: Rossiya Fanlar akademiyasining Psixologiya instituti, 2003. - 316 p.
4. Zhedunova, L.G. Shaxsiy inqirozni boshdan kechirishning turli bosqichlarida aks ettirish yo'nalishi dinamikasi / L.G. Zhedunova // Universitet axborotnomasi (Davlat menejment universiteti). Ser. Sotsiologiya va xodimlarni boshqarish. - M.: GUU, 2009. - No 12. - S. 36-39.

**Research Science and
Innovation House**